

Cercetări de suprafață în hotarul localității Călan, județul Hunedoara

Cuvinte cheie: Transilvania, eneolitic, epoca bronzului, cultura Basarabi, daci, cercetare arheologică de teren

Key words: Transylvania, Eneolithic, Bronze Age, Basarabi Culture, Dacians, archaeological field research

Abstract

The site is situated on the second terrace of Strei river, in the administrative territory of Călan town. The oldest artifacts that we discovered with the occasion of this survey, belong to eneolithic period. Chronologically speaking, the next artifacts belong to Bronze Age (Wietenberg culture, Balta Sărată group), followed by artifacts from the hallstatt period. From this timeframe, we remarked two horizons: an older one and a younger one, this last horizon belonging to Basarabi culture. The most recent habitation that was documented in this site, belongs to La Tène period, more precisely in the I-st century B.C – I-st century A.D.

Orașul Călan este situat în partea de nord a depresiunii Hațegului¹, pe cursul inferior al râului Strei, la o altitudine de 230 m, într-o zonă depresionară, alcătuită dintr-un relief deluros (zona nordică) cu muneci și dealuri (zona sudică)² și irigată de o bogată rețea de ape curgătoare ce izvorăsc din masivele muntoase înconjurătoare: M-ții Șureanu la est, M-ții Retezat la sud, M-ții Poiana Ruscă la vest, iar la nord de cursul mijlociu al Mureșului³ (Pl. I/1). Terasile depresiunii, atât cele joase, cât și cele mai înalte dinspre zona colinară, sunt caracterizate prin prezența solurilor fertile, a pădurilor și a zăcămintelor de materii prime⁴.

Așezarea veche a orașului se află în partea stângă a râului pe drumul național DN 66 (respectiv E79) ce leagă Simeria de Hațeg, iar orașul nou este așezat pe terasa din dreapta râului Strei, pe drumul județean care leagă Călanul de satele din comuna Mărtinești (Orăștie). Întreg orașul împreună cu satele aparținătoare se întinde pe o suprafață de 101,5 km².

Punctul în care au fost descoperite în urma periegezelor materiale arheologice este numit *La izvor* și se află în hotarul Călanului Vechi, la intersecția drumului județean DJ 687 spre Hunedoara cu drumul național DN 66 ce leagă Simeria de Hațeg (Pl. I/2). Situl în discuție se află pe cea de-a doua terasă a Streiului, o terasă joasă (elevație 242 m), (Pl. II/3-4) mărginită de calea ferată la vest, de drumul județean DJ 687 la sud și de drumul național DN 66 la est. Spre nord, spre Călanul vechi, marginea nu a putut fi stabilită precis, deoarece, se întinde pe proprietățile private

de la marginea orașului. Coordonatele geografice ale respectivei terase sunt următoarele: Latitudine 45°43'32.18"N; Longitudine 22°59'22.02"E .

Materialele descoperite în acest punct aparțin eneoliticului târziu, epocii bronzului (bronz timpuriu, bronz dezvoltat), și epocii fierului (Hallstatt și La Tène).

În ceea ce privește eneoliticul, fragmentele ceramice descoperite, puține la număr (două), sunt de factură semifină, culoare brun-cărmizie, arse bine, ca degresant fiind folosit nisipul (Pl.III/2), într-un caz cu pietricele (Pl.III/1). Decorul constă din șiruri de impresii semilunare, dispuse orizontal în partea superioară a vasului (Pl.III/1) și linii subțiri, incizate, dispuse oblic pe corpul vasului (Pl.III/2). Acest tip de decor este întâlnit aproape de situl cercetat de noi, la Hășdat, într-o locuire încadrată în faza a III-a a culturii Coțofeni⁵.

Bronzul timpuriu este reprezentat printr-un număr redus de fragmente ceramice, toate de factură semifină. Patru fragmente prezintă un decor executat în tehnica Besenstrich (Pl.III/5, 6, 8, 9), aplicat pe o pastă de culoare brună-cărmizie (Pl.III/5, 9) sau brună-gălbuie (Pl.III/6, 8) la exterior și cenușie la interior. Toate fragmentele sunt atent netezite pe interior. Într-un caz, decorul cu măturicea este realizat atât pe exteriorul cât și pe interiorul vasului (Pl.III/9). Menționăm faptul că în interiorul vasului decorul este aplicat din două direcții, astfel încât alcătuiește o rețea. Descoperiri similare sunt menționate la Ardeu⁶, Geoagiu de Sus⁷, Gornea⁸, Iernut⁹, Micești¹⁰, Peștișu Mare¹¹,

Războieni¹², Zoltan¹³. Fragmentul de culoare brună - gălbuie la exterior și neagră la interior (Pl. III/6) este confecționat dintr-o pastă de factură semifină, în care a fost folosit ca degresant nisip fin și mică. Peretele interior este bine lustruit, iar cel exterior este ornamentat cu un brâu orizontal, slab reliefat, dispus sub buză. Acest brâu este asociat decorului cu măturicea executat din două direcții (Pl. VI/5). Această asociere apare la Iernut – *Hulpiști*¹⁴, Lechința de Mureș¹⁵, Zoltan¹⁶, Micești–*Cigașe*¹⁷ ș.a. Brâul alveolat este prezent pe două fragmente de factură semifină (Pl. III/3) și grosieră (Pl. III/4), ambele având culoare brună cu flecuri. Degresantul folosit este nisipul și pietricelele (Pl. III/4) asociate într-un caz cu cioburi pisate mărunț (Pl. III/3). Acest ultim fragment prezintă la exterior un slip bine netezit. Un alt fragment care corespunde acestui palier cronologic este de culoare neagră, excelent lustruit pe interior, de factură semifină (Pl. III/7). Degresantul folosit este nisipul cu paiete fine de mică. Decorul aplicat pe suprafața exterioară este executat în tehnica *Textilmunster* varianta fagure¹⁸ cum este întâlnit la Micești – *Cigașe*¹⁹.

Cel mai numeros lot de materiale descoperite aici aparține culturii Wietenberg și grupului Balta Sărată. Fragmentele ceramice în cauză aparțin tuturor categoriilor folosite în descrierile de specialitate. Astfel întâlnim fragmente ceramice de factură fină (Pl. IV/4,5; V/4,5; VI/1,4,8,11-13; VII/5; VIII/6; IX/3-5; XI/6,9), semifină (Pl. IV/1-3, 7-9; V/1-3,6,15; VI/2,3,5,9,10,14; VII/1-4,6-9; VIII/1-5, 7-9; IX/1,2; X/1-4,6,8,9; XI/ 3-5,7,8,10,12) și grosieră (Pl. IV/6; VI/6-7; VII/10; X/5; XI/1,2,11). O serie de fragmente prezintă un slip lustruit la exterior (Pl. IV/4-6, 9; V/10, 14; VI/1, 2, 7, 11, 14; VII/8; VIII/6, 9; IX/2; X/4; XI/3,6), iar ca degresanți s-au folosit nisipul (Pl. IV/2,9; V/6,8-12; VI/3; VII/1,2,8; VIII/2,4; X/3,4; XI/4,5,7), nisipul cu mică (Pl. IV/5; VI/9,11; VII/6,7; VIII/7, XI/10), nisipul fin (Pl. IV/4; V/4,5; VI/1,4, 8,12,13; VII/5; VIII/6,9; IX/3-5; XI/6,9), nisipul cu pietricele (Pl. IV/1,3,7,8; V/3,7,13-15; VI/2,5,7,10,14; VII/3,9,10; VIII/1,3,5,8; IX/1,2; X/1,5,6,8,9; XI/2,3,8,11,12), nisipul cu cioburi și pietricele (Pl. IV/6), nisipul cu pietricele și pleavă (Pl. VII/4) și nisipul cu bobul mare (Pl. V/1,2; VI/6; X/2; XI/1). Culorile variază de la negru (Pl. IX/2), negru-cenușiu (Pl. IV/4,5,9; V/3,9,10, VI/2,14;

VII/8; VIII/1; IX/3; X/3-5,9; XI/1) uneori cu flecuri (Pl. VIII/9), brun închis (Pl. V/11; N VII/1; VIII/7), brun (Pl. IV/3; V/14; VI/6,8; VII/6; VIII/4,6; X/8; XI/2,3), brun deschis (Pl. VI/11), brun-cărămiziu (Pl. VI/3,4; VII/9), brun cu flecuri (Pl. IV/6; VII/2,4; VIII/2; IX/5; X/1; XI/4) la cărămiziu (Pl. IV/1,7,8; V/13,15; VI/13; VII/3,5,10; VIII/3; IX/1; X/6; XI/5,12) și gălbui (Pl. VI/10; IX/4). Din descrierea de mai sus putem constata că predominante sunt nuanțele închise, mai precis cele de negru-cenușiu, cenușiu și brun.

Decorul majorității fragmentelor în discuție este realizat însă cu ajutorul tehnicii adâncirii. Astfel, întâlnim: incizii drepte orizontale (Pl. VI/12; VII/6; IX/1; X/2; XI/6,7,12), verticale (Pl. VI/7) sau oblice (Pl. IV/9; V/4,14, VI/10,13; VII/1,3,6; VIII/5; IX/2; X/1,5), dispuse individual, organizate în grupuri de câte trei, sau în asociere cu impresiuni circulare (Pl. XI/7) sau ovale (Pl. IV/6; V/1; X/1, XI/8), incizii arcuite (Pl. V/7,8; VII/5; X/8), unghiulare (Pl. VI/4,12; X/3), arcade (Pl. V/12; XI/8) și ghirlande (Pl. XI/3).

Tehnica împunsăturilor succesive prezintă două forme: lată (Pl. VI/1; VII/2,4; VIII/2,8; XI/4,5,9) și îngustă (Pl. V/6,13; VII/9; VIII/3,4; X/6; XI/11).

Din gama ornamentelor realizate prin impresiune, remarcăm împunsăturile simultane: (Pl. IV/1-3; V/15) și impresiuni de diverse dimensiuni, ovale (Pl. IV/4,6-8; V/1, 2,10; VI/8; IX/4; 10/1; XI/8,9), circulare (Pl. VII/7,10; XI/7) și în formă de dinți de lup (Pl. VIII/7; XI/5).

O altă tehnică decorativă se materializează prin canelura lată dispusă orizontal (Pl. IV/7; V/9; VI/3; XI/1), oblic (Pl. IV/5; VI/14; VII/8; VIII/6,9), în arcadă (Pl. VI/5,6) și unghiular (Pl. VIII/1). Alături de aceasta este prezentă și canelura îngustă (Pl. V/3; X/4; XI/2).

Descoperiri de tip Balta Sărată în depreșiunea Hațegului au fost semnalate de Marius Sorin Petrescu încă din anul 1986²⁰. Datorită activității entuziaste a lui Hristache Tatu și a eforturilor unor cercetători precum Z. Kalmar²¹, I. Andrițoiu²², C.I. Popa, I.V. Ferencz²³, Roman, Diaconescu²⁴ ș.a. punctele cu descoperiri aparținând acestui grup cultural în Țara Hațegului s-au înmulțit, astfel încât considerăm că ipoteza importurilor culturale de tip Balta Sărată în mediul Wietenberg tinde să devină de domeniul istoricului cercetărilor, în acest moment putându-se vorbi de o prezență efectivă a comunităților

acestui grup cultural în sud-vestul Transilvaniei. Nu vom insista asupra enumerării localităților cu descoperiri de acest tip deoarece a fost deja făcută²⁵, mulțumindu-ne să adăugăm acest punct și pe cel de la Silvașu de Jos – *Între ogăși*²⁶ în repertoriul localităților cu descoperiri de acest tip din sud-vestul Transilvaniei. Trebuie menționat faptul că, este de importanță vitală pentru clarificarea evoluției acestui grup cultural și a raportului cu culturile învecinate în Transilvania, publicarea integrală a săpăturii arheologice de la Peșteana – *Măgurea*²⁷ și inițierea de cercetări sistematice în așezări atribuite acestui grup cultural în arealul amintit.

În așezarea de la Călan – *Izvor*, remarcăm prezența într-un număr ridicat al decorului cu împunsături succesive în canal, precum și prezența impresiunilor sub forma dinților de lup, elemente caracteristice în special fazei a II-a din evoluția acestui grup cultural²⁸. Alături de acestea apar fragmente decorate cu canelură sau incizii, elemente care deși iau naștere în faza mai sus amintită se dezvoltă pe parcursul fazei următoare²⁹. Tipurile de ornamente descrise mai sus sunt întâlnite la Iaz³⁰, Ictar Budinț³¹, Peșteana – *Movilă*³², Balta Sărată – *Câmpul lui Poșta*³³ și în al doilea nivel al așezării de la Valea Timișului – *Rovină*³⁴, Cerișor – *Peștera Cauce*³⁵, Hășdat – *În cânepi*³⁶...ș.a, așezări de fază a II-a și a III-a.

Formele ce au putut fi deduse sunt: ceștile (Pl.V/ 11), străchinile și castroanele (Pl. VII/2; IX/3, 4) și vasele cu gât trompetiform (Pl. XIV/ 8). Toate aceste forme sunt întâlnite în aceleași stațiuni amintite cu ocazia analizei decorurilor de pe pereții vaselor.

Datorită caracterului cercetării, evităm să facem o încadrare mai strictă a acestor fragmente ceramice, prezența a două faze din evoluția grupului cultural amintit³⁷ în acest punct putând fi stabilită cu certitudine doar de o cercetare arheologică sistematică.

În ceea ce privește relațiile cu cultura Wietenberg, trebuie să menționăm faptul că în acest punct au fost descoperite și fragmente ceramice aparținând acestei culturi (Pl. IV/1-5; 7(?); V/15). Analogii pentru decorul executat în tehnica împunsăturilor simultane întâlnim într-o serie de situri contemporane³⁸ aparținând celei de-a III-a³⁹ sau după alte cronologii, fazei B⁴⁰ din evoluția respectivei culturi. În cazul acesta, dacă în situl cercetat

de noi grupul Balta Sărată evoluează pe durata a două faze (II și III), se confirmă paralelismul Balta Sărată III-Wietenberg II-III⁴¹.

Tot epocii bronzului considerăm că îi aparține și roțița de car descoperită cu aceeași ocazie (Pl. XIV/ 7) și un fragment de fusaiolă (Pl. XIV/ 5). Acesta din urmă este de factură semifină, cu nisip în compoziție și de culoare brună cu flecuri. Roțița de car este confecționată dintr-o pastă ceramică uzuală, cu nisip și pietricele în compoziție și având o culoare brun-cenușie.

În ceea ce privește utilajul litic descoperit aici, remarcăm un vârf, confecționat dintr-un silex de foarte bună calitate, având o culoare gălbuie și un fragment de toporaș perforat orizontal, acesta rezultând din prelucrarea unei roci dure de culoare verzuie. Remarcăm lustruirea foarte bună a tuturor suprafețelor uneltei analizate în rândurile acestea.

Despre locuirea hallstattiană de aici, putem spune că este bine reprezentată, ceramica fiind de factură semifină (Pl. XII/ 1, 5, 7, 9; Pl. XIII/ 1-10) și grosieră (Pl. XII/ 2-4, 6, 8). Culoarele exterioare variază de la negru (Pl. XII/ 2, 4, 7; Pl. XIII/ 9), negru cenușiu (Pl. XII/ 8; Pl. XIII/8), cenușiu (Pl. XII/ 1; Pl. XIII/ 1, 4, 10), brun (Pl. XII/ 3, 5; Pl. XIII/ 2), brun cărămiziu (Pl. XII/ 6), la cărămiziu (Pl. XII/ 9; Pl. XIII/ 3, 6) iar cele interioare la fel, de la negru (Pl. XII/ 5), negru cenușiu (Pl. XII/ 8; Pl. XIII/ 8), cenușiu (Pl. XII/ 1; Pl. XIII/ 1, 4, 10), la brun (Pl. XII/ 3, 9; Pl. XIII/ 2, 3), brun cărămiziu (Pl. XII/ 4, 6, 7) și cărămiziu (Pl. XII/ 2; XIII/ 6, 9). Pasta ceramică a fost degresată cu: nisip (Pl. XIII/ 1-3, 6), uneori cu bobul mare (Pl. XIII/ 8), în unele cazuri, amestecat cu pietricele (Pl. XII/ 1; Pl. XIII/ 10), mică (Pl. XIII/ 3) sau cioburi pisate (Pl. XII/ 2-9; Pl. XIII/ 9). Suprafața recipientelor ceramice aparținând acestui orizont a fost tratată cu ajutorul următoarelor tehnici: netezire (Pl. XII/ 1; Pl. XIII/ 6), lustruire (Pl. XIII/ 9) și aplicarea unui slip lustruit (Pl. XII/ 2-9; Pl. XIII/ 1-4, 8-9). Tehnicile de decorare a ceramicii aflate în discuție sunt: incizia: triunghiuri hașurate (Pl. XII/ 1), spirale întrerupte (Pl. XIII/ 6) și șiruri orizontale de S – uri (Pl. XIII/ 1, 3, 10); impresiunea: circulară (Pl. XII/ 1), cu șnurul (Pl. XIII/ 1, 3, 10) și cu roțița (Pl. XIII/ 8); canelarea: (Pl. XII/ 2-9; Pl. XIII/ 9, 10); fațetarea (Pl. XIII/ 1, 2, 4, 8) și torsadarea buzei (Pl. XIII/ 5). Pe baza facturii, a tratării suprafeței recipientelor ceramice și a tehnicilor și motivelor de decorare

folosite, sesizăm două orizonturi corespunzătoare acestui palier cronologic: unul mai timpuriu (Pl. XII/ 1-9) decât evoluția culturii Basarabi, sugerat de fragmentul ceramic prezentat la pl. XII/1, cu analogii la orizontul grupului cultural Gornea-Kalakača la Ada⁴², Gospođinci⁴³ și Kalakača⁴⁴ (din punct de vedere al tehnicii de realizare) la care se adaugă un buton conic, aplatizat (Pl. XII/10), cu analogii formale la Kalakača⁴⁵ și Židovar⁴⁶ și un orizont mai târziu, corespunzător evoluției culturii Basarabi (Pl. XIII/ 1-10). O parte însemnată de fragmentelor ceramice aparținând acestui orizont sunt decorate în tehnica fațetării (fațete oblice (Pl. XIII/ 1, 2, 4) și orizontale (Pl. XIII/ 6)), decor cu corespondențe tipologice în aria culturii Basarabi⁴⁷. În repertoriul decorativ al acestei culturi prezente în situl cercetat de noi, se remarcă registrele de două șiruri în șnur fals ce intercalează un șir de S-uri dispuse oblic (Pl. XIII/ 1, 3, 10), ce își găsesc analogii în situri cheie ale culturii⁴⁸ și liniile ușor oblice realizate prin impresiuni cu „rotița” (Pl. XIII/ 8)⁴⁹. Remarcăm prezența unui ornament alcătuit dintr-un șir de S-uri de mari dimensiuni, format din incizii succesive înlanțuite, care după factură poate aparține acestui orizont cultural (Pl. XIII/ 6).

Evoluția locuirii din acest punct se încheie cu epoca dacică, ce este documentată printr-un număr redus de fragmente, mai precis, patru (Pl. XIV/ 1-4). În ceea ce privește fac-

tura, constatăm preponderența categoriei semifine cu excepția unui singur fragment (Pl. XIV/ 1), care este confecționat dintr-o pastă ceramică grosieră, ce are în compoziție nisip, mică și pietricele. Referitor la compoziția pastei ceramice a fragmentelor de factură semifină, aceasta conține: nisip (Pl. XIV/ 3), uneori cu bob mare (Pl. XIV/ 2) și într-un caz, nisip cu paiete de mică (Pl. XIV/ 4). Culoarea fragmentelor ceramice în discuție este brună (Pl. XIV/ 1-2) sau brun-deschisă (Pl. XIV/ 3-4). Referitor la tehnicile de decorare, amintim incizia (Pl. XIV/ 1) și brăul alveolat (Pl. XIV/ 2). Decorul incizat constă dintr-un val ce este dispus pe gâtul vasului (Pl. XIV/ 1), având analogii la Arad⁵⁰, Sighișoara⁵¹ sau Surcea⁵². De menționat prezența pe două fragmente a butonilor circulari, dispuși pe corpul vasului (Pl. XIV/ 3-4)*.

Din repertoriul formelor specifice, putem deduce doar vasul borcan (Pl. XIV/ 1), restul fragmentelor descoperite neputându-ne oferi indicii concludente în această direcție. Ceramica epocii dacice din acest sit se poate încadra - cu limitele impuse de tipul cercetării - în intervalul secolelor I î. Chr. - I p. Chr.

În urma cercetării perieghietice (parțiale) a terasei de la Călan - Izvor, remarcăm locuirea îndelungată a acesteia, ce se întinde din eneolitic până în sec I p. Chr., fapt ce impune acest sit ca fiind unul dintre cele mai importante din Țara Hațegului.

Sorin Tincu,
Cristian C. Roman

Note - Notes

1. Vulcu 1973, pag. 437; inf. Prof. Ioan Ocolișan
2. Grumăzescu 1975, pag. 11
3. Vulcu 1973, 437, 443; Gruescu, Grumăzescu 1970, pag. 21
4. Monografie 1980, pag. 20
5. Roman, Diaconescu 1999-2000, pag. 99, Pl. III/3
6. Todea 2001, pag. 55, Pl. V/1,3,4; Popa 2005, pag. 66
7. Popa 2005, Pl. 14/1,2,4
8. Boroneanț 1971, pag. 7
9. Ciugudean 1996, fig. 85/4
10. Popa 2005, Pl. 29/1-5
11. Roman, Diaconescu 1999-2000, pag. 103, Pl. XV/8,10
12. Popa 2005, Pl. 9/11-13
13. Cavruc 1997, pag. 98, fig. 6/6-7

14. Rotea 1993, pag. 65-86, Popa 2005, Pl. 15/9,11
15. Popescu 1925, pag. 304-344, Pl. I/1, VIII/4, XI/2,7; Popa 2005, Pl. 16/6
16. Cavruc 1997, pag. 97-133; Popa 2005, Pl. 18/10, 12, 13
17. Rustoiu, Anghel 1999-2000, fig. 2/5; Popa 2005, pag. 60, Pl. 27/3
18. Popa 2005, pag. 63; Rustoiu 1999, pag. 95-105
19. Popa 2005, Pl. 28
20. Petrescu 1986, pag. 216
21. Kalmár, Tatu 1986-1987, pag. 35-44
22. Andrițoiu 1992
23. Popa, Ferencz 1999, pag. 84-85
24. Roman, Diaconescu 1999-2000, pag. 99-100

25. Popa 2005, pag. 138, nota 719
 26. Tincu, Roman 2008, pag. 47-74
 27. Popa, Ferencz 1999, pag. 83-84
 28. Gumă 1997, pag. 50; Popa 2005, pag. 133, nota 687
 29. Gumă 1997, pag. 54-55
 30. Petrovsky, Gumă 1979, pag. 58-61, Pl. VIII-XVIII; Gumă 1997, Pl. LVIII
 31. Petrescu 1986, pag. 211-217; Gumă 1997, Pl. LXI
 32. Kalmar, Tatu 1986-1987, pag. 35-44
 33. Petrovsky, Gumă 1979, pag. 56-58, Pl. I-VII; Gumă 1997, Pl. LIX-LX
 34. Petrovsky, Gumă 1979, pag. 61-71, Pl. XIX-XXXV; Gumă 1997, Pl. LXII-LXVII
 35. Luca et alii 2005, Pl. XVI/12
 36. Roman, Diaconescu 1999-2000, Pl. IV/10; V/2, 9; VI/3; VII/1; Popa 2005, pag. 138, nota 719
 37. Gumă 1997, pag. 49-55
 38. Aiton - Locul lui Poțu (Boroffka 1994, Taf 1/1), Bont (Boroffka 1994, Taf 14/4), Brașov - Ziegelei schmidt (Boroffka 1994, Taf 19/7,8), Chintelnic (Boroffka 1994, Taf 30/8), Cicău (Boroffka 1994, Taf 44/1,2), Ciceu Corabia (Boroffka 1994, Taf 55/6,9; Taf 56/6,9, Taf 58/4,5, Taf 59/2,6), Dorolțu (Boroffka 1994, Taf 70/5), Feldioara (Boroffka 1994, Taf 79/12), Lechința - Poderei (Boroffka 1994, Taf 85/13), Merești - Peștera Almășer (Boroffka 1994, Taf 96/12), Nicula (Boroffka 1994, Taf 98/10, Taf 99/1), Oradea (Boroffka 1994, Taf 105/5), Oiejdeea (Boroffka 1994, Taf 107/5), Sibiu (Boroffka 1994, Taf 123/8), Viștea (Boroffka 1994, Taf 143/5), pentru Pl. IV/2; Bont (Boroffka 1994, Taf 14/11), Chintelnic (Boroffka 1994, Taf 31/2,3,5, 9,10), Feldioara (Boroffka 1994, Taf 79/12), Lopadea Veche - Râpa Albă (Boroffka 1994, Taf 89/1), Ocna Sibiului - Dealul Trestiei, pentru Pl. IV/1 ; V/15; Brașov - Valea Răcădăului (Boroffka 1994, Taf 18/9, Taf 19/4), Feldioara (Boroffka 1994, Taf 74/5), Râmteș - La curmătură (Boroffka 1994, Taf 112/1), pentru Pl. IV/3 Cicău (Boroffka 1994, Taf 45/8), Nușeni (Boroffka 1994, Taf 101/4), Sighișoara - Dealul Turcului - (Boroffka 1994, Taf 133/8), pentru Pl. IV/4
 39. Andrițoiu 1992, pag.
 40. Boroffka 1994, pag. 288.
 41. Gumă 1997, pag. 54
 42. Medović 1978, T. XV/3.
 43. Medović 1978, T. LXIV/6.
 44. Medović 1988, sl. 297/8.
 45. Medović 1988, sl. 119/13
 46. Medović 1978, T. CIV/5.
 47. Bernadea-Lutărie (Ursuțiu 2002, pl. XLIII/1, 2; XLIV/5), Bernadea-Dâmbău (Ursuțiu 2002, pl. LII/3; LVI/2; LVII/4, 5; LVIII/1, 2, 4; LXIII/5; CVII/15), Dumbrava-Vărar (pl. CXLV/8), Hunedoara-Grădina Castelului (Ursuțiu 2002, pl. CLIV/4), Oarda (Ursuțiu 2002, pl. CLXIII/1), Miercurea Sibiului-Gară (Ursuțiu 2002, pl. CLXIII/12), Tărtăria-Gura Luncii (Ursuțiu 2002, pl. CLXXIII/1).
 48. Bernadea-Dâmbău (Ursuțiu 2002, pl. CVII/1; CX/4, 5), Aiud-Cetățuie (Ursuțiu 2002, pl. CXXXIII/3), Daia Română-Podul Dăii (Ursuțiu 2002, pl. CXXXVII/16), Hunedoara-Grădina Castelului (Ursuțiu 2002, pl. CLI/5, 8, 13).
 49. Aiud-Cetățuie ((Ursuțiu 2002, pl. CXXX/2)
 50. Crișan 1969, pl. LXXII/2.
 51. Crișan 1969, pl. LXXIII/6
 52. Crișan 1969, pl. XXXIII/1.
- * Datorită caracterului fragmentar al materialului ceramic nu putem indica cu certitudine detalii legate de forma vasului

Bibliografie - Bibliography

- Andrițoiu 1977**
ANDRIȚOIU ION, *Contribuții la repertoriul arheologic al județului Hunedoara*, în *Sargetia* XIV, Deva, 1979, pag. 15-34.
- Andrițoiu 1992**
ANDRIȚOIU ION, *Civilizația tracilor din sud-vestul Transilvaniei în epoca bronzului*, în *Bibliotheca Thracologica* II, București, 1992.
- Boroffka 1994**
BOROFFKA NIKOLAUS, *Die Wietenberg Kultur*, Bonn, 1994.
- Boroneanț 1971**
BORONEANȚ VASILE, *Gornea-Vodneac, un nou aspect al epocii bronzului descoperit în zona Porților de Fier*, în *R.M.*, 1, București, 1971, pag. 5-12.
- Cavruc 1997**
CAVRUC VALERIU, *The final stage of the early bronze age in south-eastern of Transylvania (in the light of new excavation at Zoltan)*, în *Thraco-Dacica*, XVIII, București, 1997, pag. 97-133.
- Cavruc, Cavruc 1997**
CAVRUC VALERIU, CAVRUC GALINA, *Așezarea din epoca bronzului timpuriu de la Zoltan*, în *Angustia* 2, Sfântu Gheorghe, 1997, pag. 157-172.
- Ciugudean 1996**
CIUGUDEAN HORIA, *Epoca timpurie a bronzului în centrul și sud-vestul Transilvaniei*, în *Bibliotheca Thracologica*, XIII, București, 1996.
- Ciugudean 1997**
CIUGUDEAN HORIA, *Cercetări privind epoca bronzului și prima vârstă a fierului în Transilvania*, Alba Iulia, 1997.
- Ciugudean 2000**
CIUGUDEAN HORIA, *Eneoliticul final în Transilvania și Banat - Cultura Coțofeni*, Timișoara, 2000.
- Crișan 1969**
CRIȘAN ION HORĂȚIU, *Ceramica daco-getică (cu specială privire la Transilvania)*, București, 1969.
- Gruescu, Grumăzescu 1970**
GRUESCU IOAN, GRUMĂZESCU CORNELIA, *Județul Hunedoara*, București, 1970.
- Grumăzescu 1975**
GRUMĂZESCU CORNELIA, *Depresiunea Hațegului. Studiu geomorfologic*, București, 1975.
- Gumă 1993**
GUMĂ MARIAN, *Civilizația primei vârste a fierului în sud-vestul României*, București, 1993.
- Gumă 1997**
GUMĂ MARIAN, *Epoca bronzului în Banat*, Timișoara, 1997
- Kalmar, Tatu 1986-1987**
KALMAR ZOIA, HRISTACHE TATU, *Contribuții la cunoașterea unui grup cultural din epoca bronzului din Banat, răspândit și în sud-vestul Transilvaniei*, în *Sargetia*, XX, Deva, 1986-1987, pag. 35-44.

Luca et alii 2005

LUCA SABIN ADRIAN, ROMAN C. CRISTIAN, DIACONESCU DRAGOȘ, *Cercetări arheologice în peștera Cauce*, în *BS*, IV, Sibiu, 2005.

Medović 1978

MEDOVIĆ PREDRAG, *Naselja starijeg grozdenog doba u Jugoslovenskom podunavlju*, Beograd (1978).

Medović 1988

MEDOVIĆ PREDRAG, *Kalakača. Naselje ranog gvozdenog doba*, Novi Sad (1988).

Morintz, Roman 1969

MORINTZ SEBASTIAN, ROMAN PETRE, *Un nou grup hallstattian timpuriu în sud-vestul României – Insula Banului*, în *SCIV*, III, Cluj Napoca, 1969, pag. 393-423.

Petrescu 1986

SORIN MARIUS PETRESCU, *Descoperirile de epoca bronzului de la Ictar-Budinț (com. Topolovățul Mare, jud. Timiș)*, în *Tibiscum*, VI, 1986, pag. 211-217.

Petrovsky, Gumă 1979

PETROVSKY RICHARD, GUMĂ MARIAN, *Un nou grup cultural al epocii bronzului în sud-vestul României – Descoperirile de tip Balta Sărată*, în *StComCar*, Caransebeș, 1979, pag. 53-71.

Popa 2005

POPA IOAN CRISTIAN, *Modificări culturale la finalul Bronzului timpuriu și începutul Bronzului mijlociu în Transilvania*, în *Omagiu adus profesorului Ioan Andrițoiu*, Alba Iulia, 2005, pag. 51-182.

Popa, Ferencz 1999

CRISTIAN I. POPA, IOSIF V. FERENCZ, *Peșteana „Măgureauă”, jud. Hunedoara, Campania 1998*, în *CCA*, Vaslui, 1999, pag. 84-85.

Popescu 1925

POPESCU DORIN, *Fouilles de Lechința de Mureș*, în *Dacia*, II, București, 1925, pag. 304 -344.

Rogozea 1994

ROGOZEA PETRU, *Cronologia grupului cultural Balta Sărată*, în *Analele Banatului* III, Timișoara, 1994, pag. 179-183.

Rogozea 1998

ROGOZEA PETRU, *Repertoriul localităților cu descoperiri Balta Sărată*, în *Analele Banatului*, VI, Timișoara, 1998, pag. 183-196.

Rogozea 1995

ROGOZEA PETRU, *Balta Sărată Group ceramics. Ceramic artifacts decoration and shape tipology*, în *Thraco-Dacica*, XVI, București, 1995, pag. 81-86.

Roman, Diaconescu 1999-2000

ROMAN CRISTIAN, DIACONESCU DRAGOȘ, *Contribuții la repertoriul arheologic al județului Hunedoara*, în *Sargeția*, XXVIII-XXIX, Deva, 1999-2000, pag. 97-128.

Rotea 1993

ROTEA MIHAI, *Contribuții privind bronzul timpuriu în centrul Transilvaniei*, în *Thraco-Dacica* 1-2, București, 1993, pag. 65-86.

Rustoiu, Anghel 1999-2000

RUSTOIU GABRIEL, ANGHEL DAN, *Un aspect inedit de utilizare a paietelor de aur în decorarea ceramicii bronzului timpuriu din așezarea de la Micești-Cigașe (jud. Alba)*, în *Sargeția* XXVIII-XXIX/1, Deva, 1999-2000, pag. 53-56.

Savonea 1998

SAVONEA LUCIAN, *O nouă descoperire aparținând bronzului târziu*, în *BCCS*, 4, 1998, Alba Iulia, pag. 71-77.

Tincu, Roman 2008

TINCU SORIN, ROMAN C. CRISTIAN, *Cercetări arheologice de suprafață pe raza orașului Hațeg – Silvașu de jos*, în *A.M.B.*, Sibiu, 2008, pag. 47-74.

Todea 2001

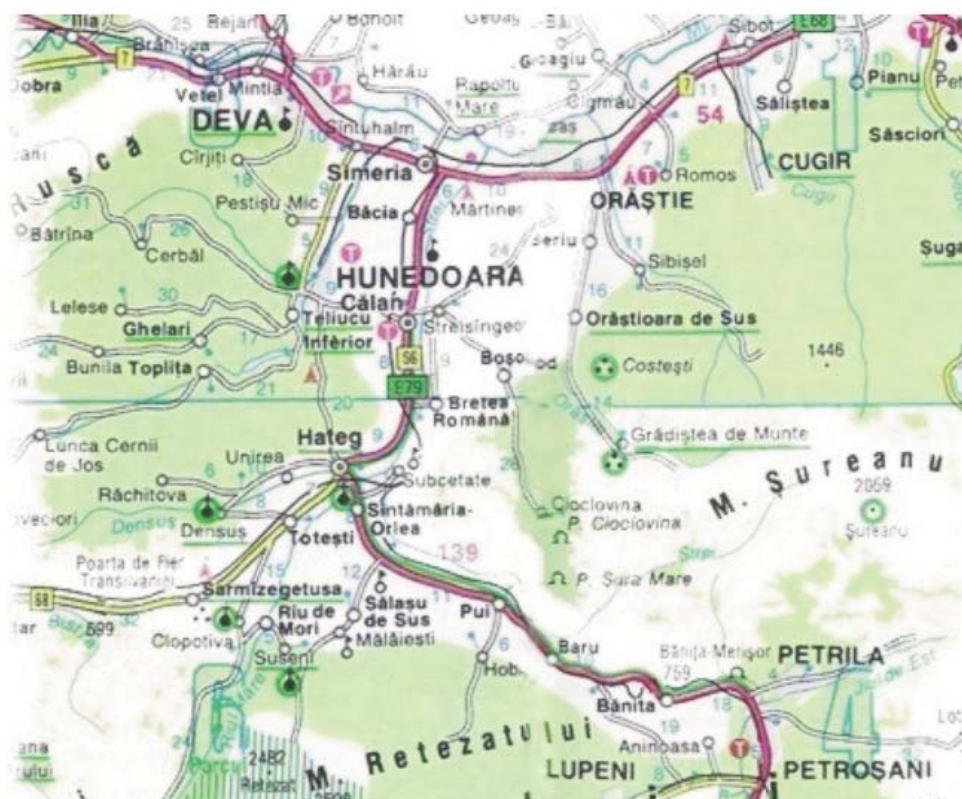
TODEA ION, *Noi cercetări privind epoca timpurie a bronzului pe Valea Geoagiului (jud. Hunedoara)*, în *BCȘS*, 7, Alba Iulia, 2001, pag. 49-56.

Ursuțiu 2002

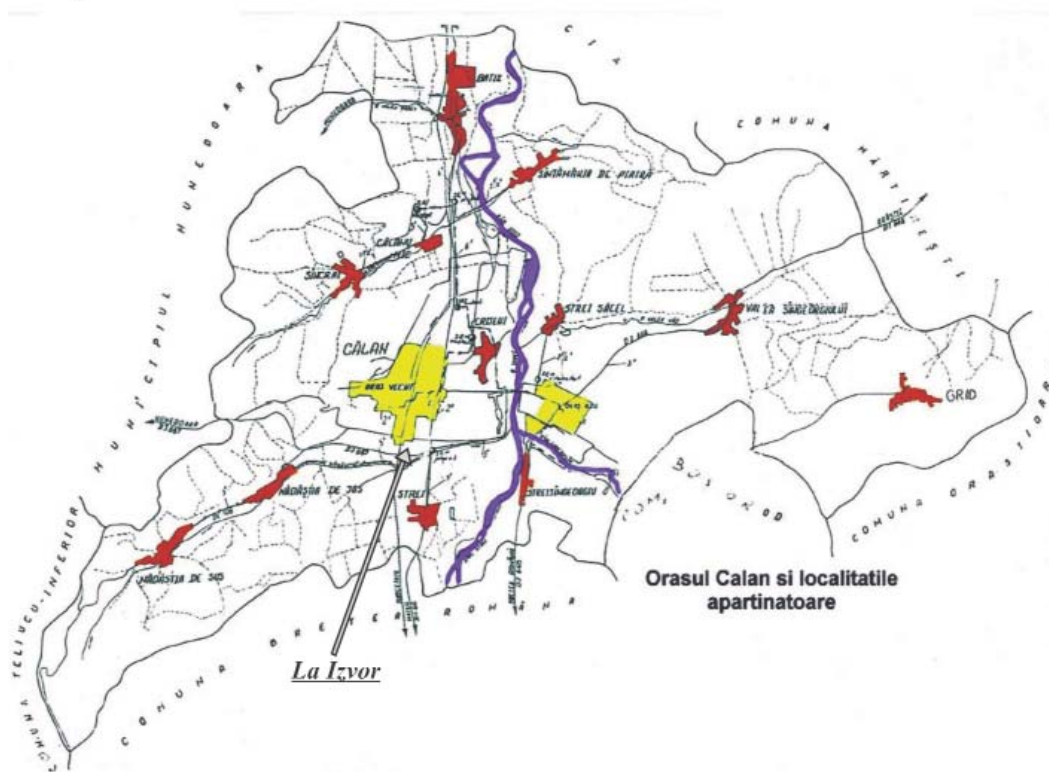
URSUȚIU ADRIAN, *Etapa mijlocie a primei vârste a fierului în Transilvania (cercetările de la Bernadea, com. Bahnea, jud. Mureș)*, Cluj-Napoca, 2002.

Vulcu 1973

VULCU BUJOR, *Unele aspecte istorice ale utilizării teritoriului Depresiunii Hațeg-Mureș pentru așezările omenești și apărare*, în *Sargeția*, X, Deva, 1973, pag. 437-442.

1

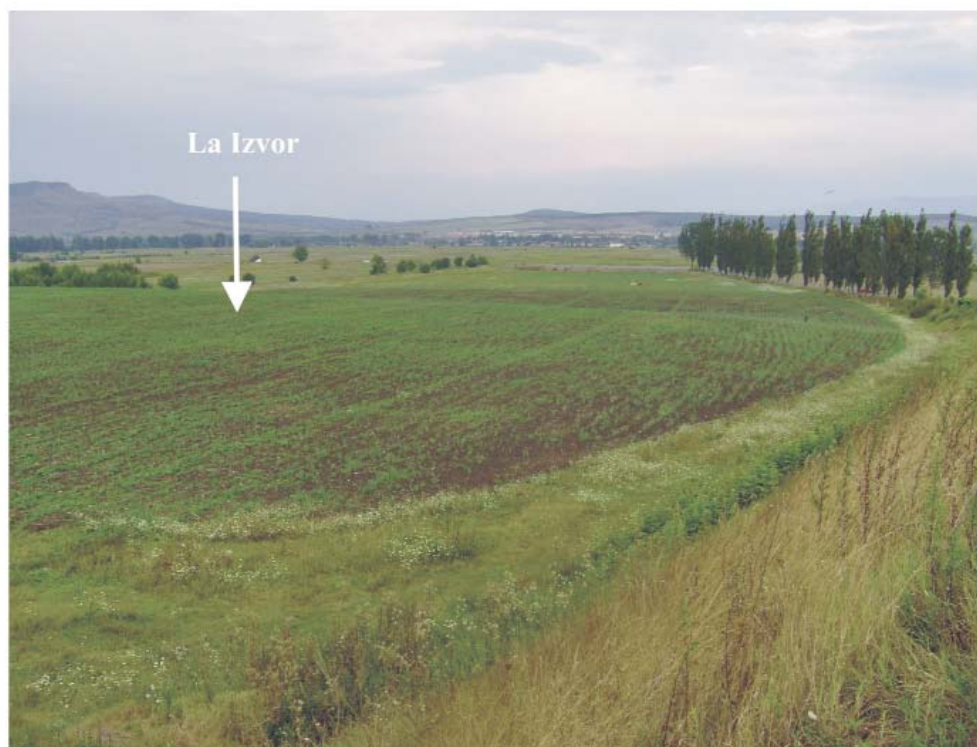
2

Planșa I

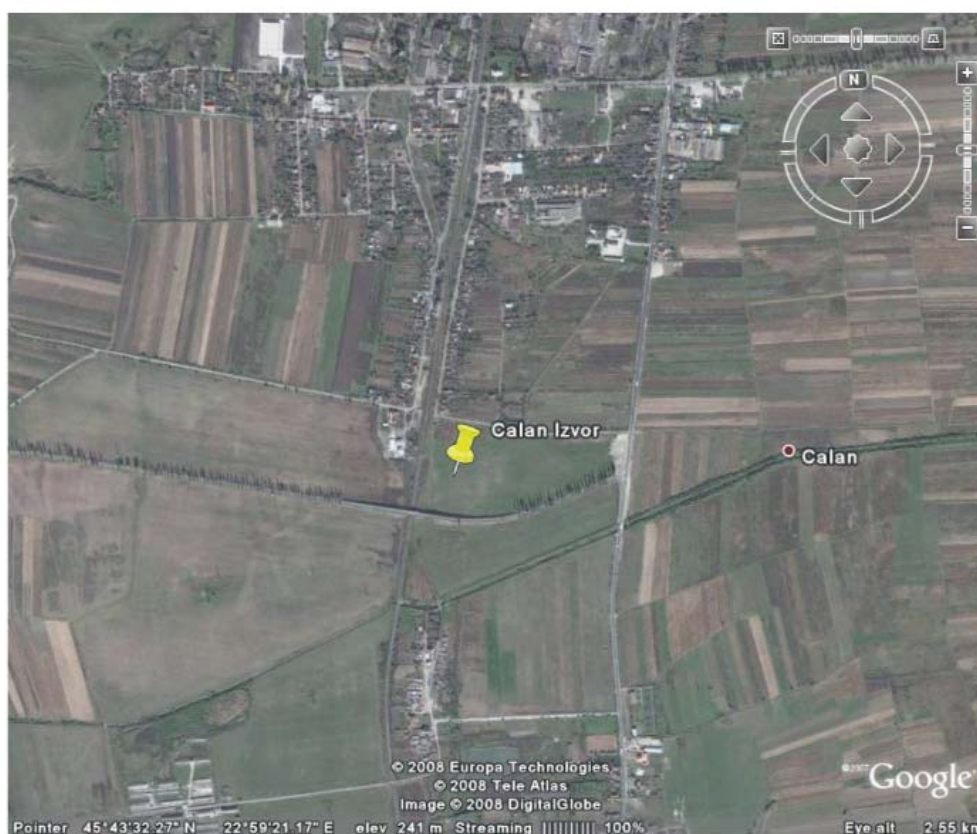
1. harta depresiunii Hațegului. 2. harta orașului Călan – punctul La izvor

Plate I

1. The map of Hațeg Valley. 2. The map of Călan city – the "La izvor" (At the spring) point

1

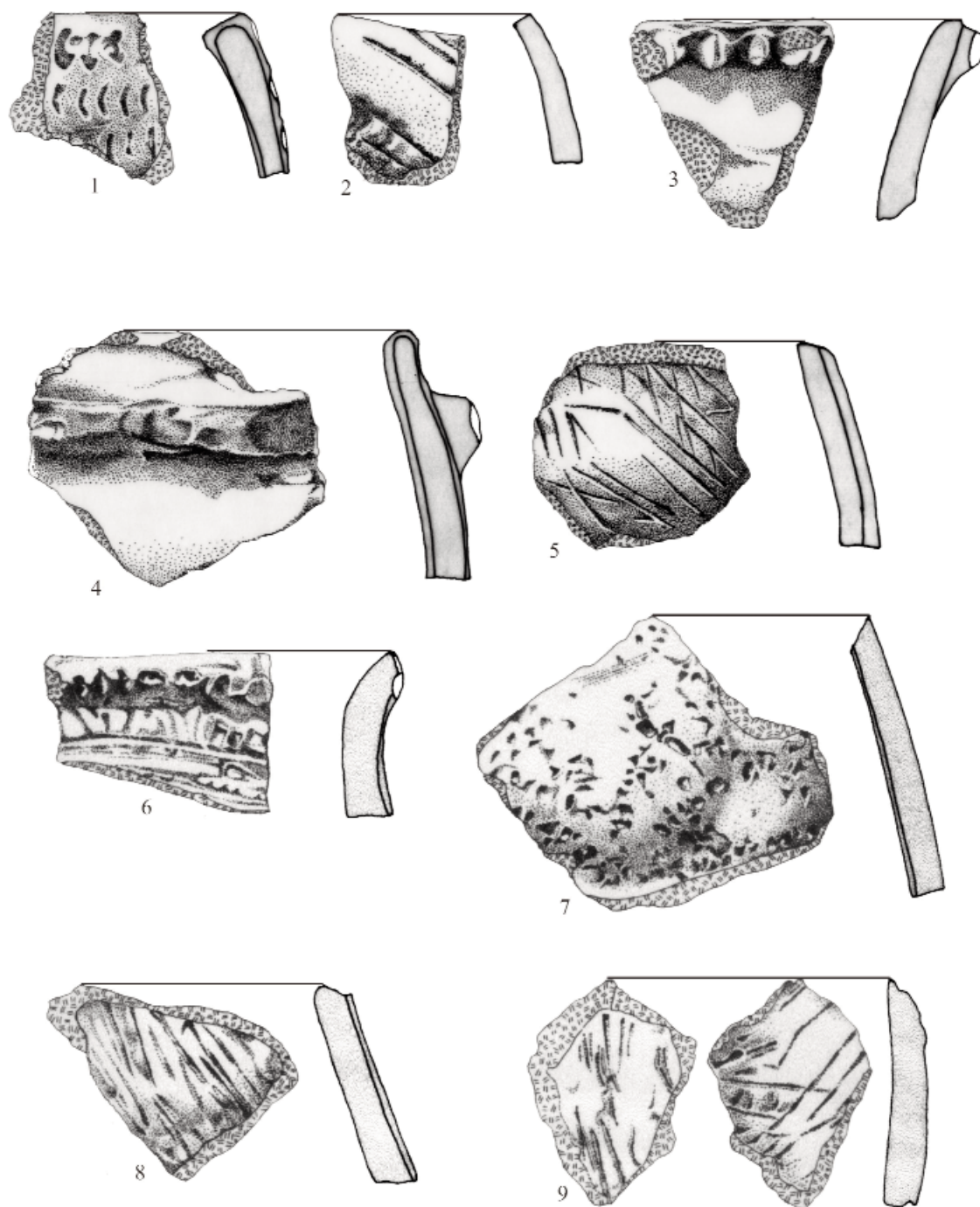
2

Planșa II

1. foto - terasă. 2. poziția sitului – imagine satelit

Plate II

1. Picture of the terrace. 2. The position of the site – image from satellite

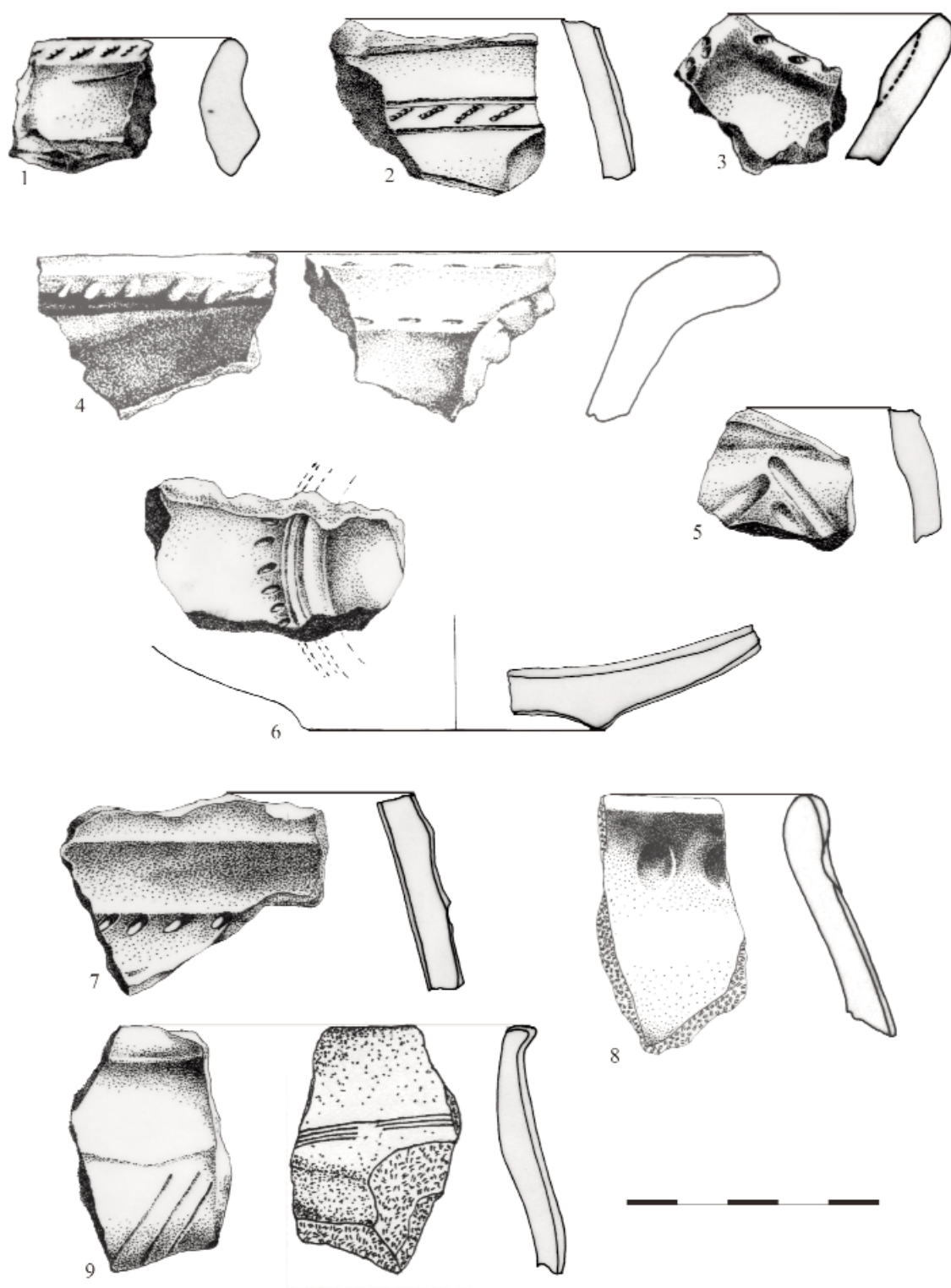

Planșa III

1-2. fragmente ceramice Coțofeni
3-9. fragmente ceramice aparținând bronzului timpuriu

Plate III

1-2. Fragments of Coțofeni pottery
3-9. Fragments of Early Bronze Age pottery

Plansa IV

1-5; 7. fragmente ceramice Wietenberg
6; 8-9. fragmente ceramice Balta Sărată

Plate IV

1-5, 7. Fragments of Wietenberg pottery
6; 8-9. Fragments of Balta Sărată pottery

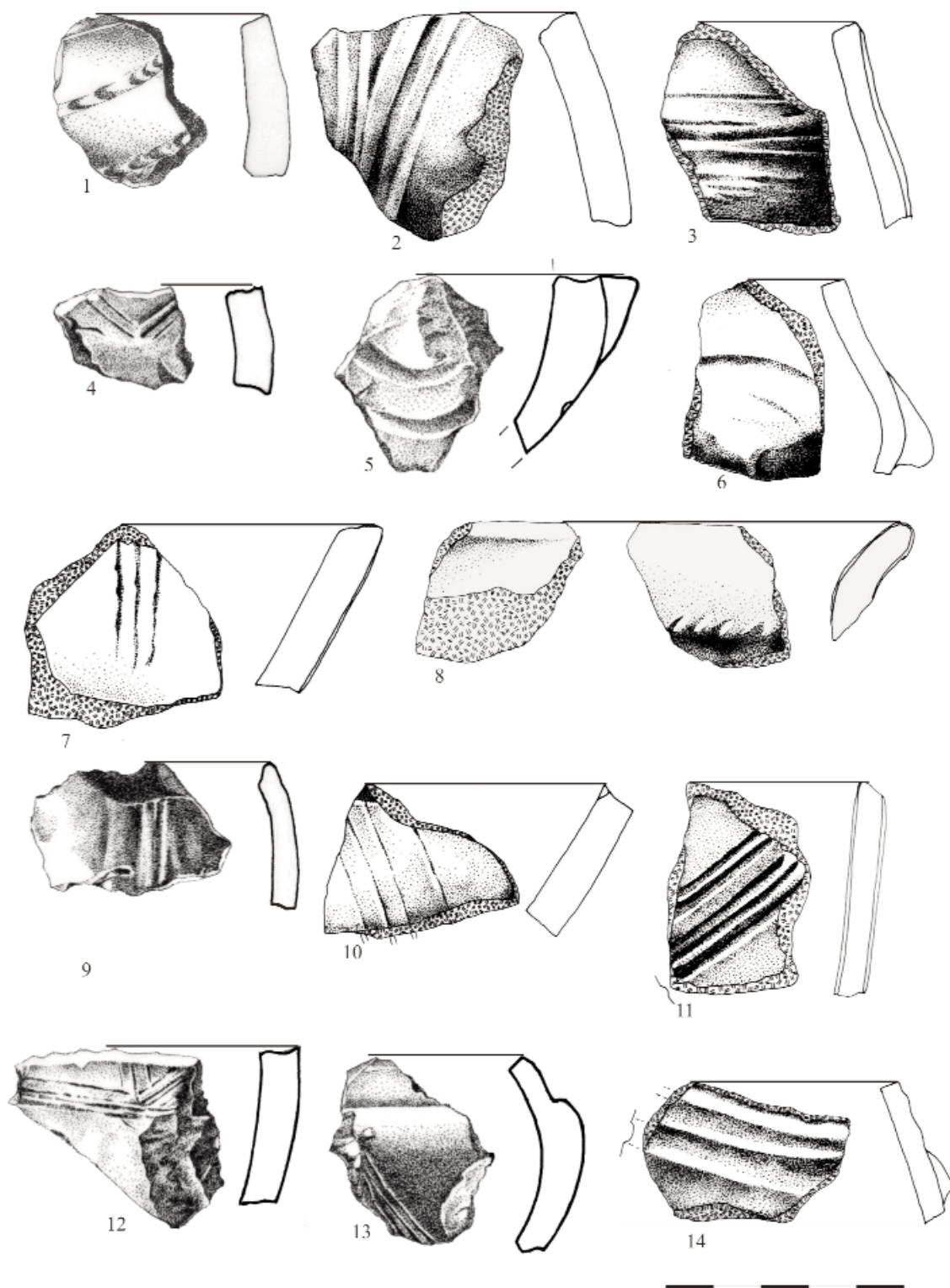

Planșa V

1-14. fragmente ceramice Balta Sărată
15. fragmente ceramice Wietenberg

Plate V

1-14. Fragments of Balta Sărată pottery
15. Fragments of Wietenberg pottery

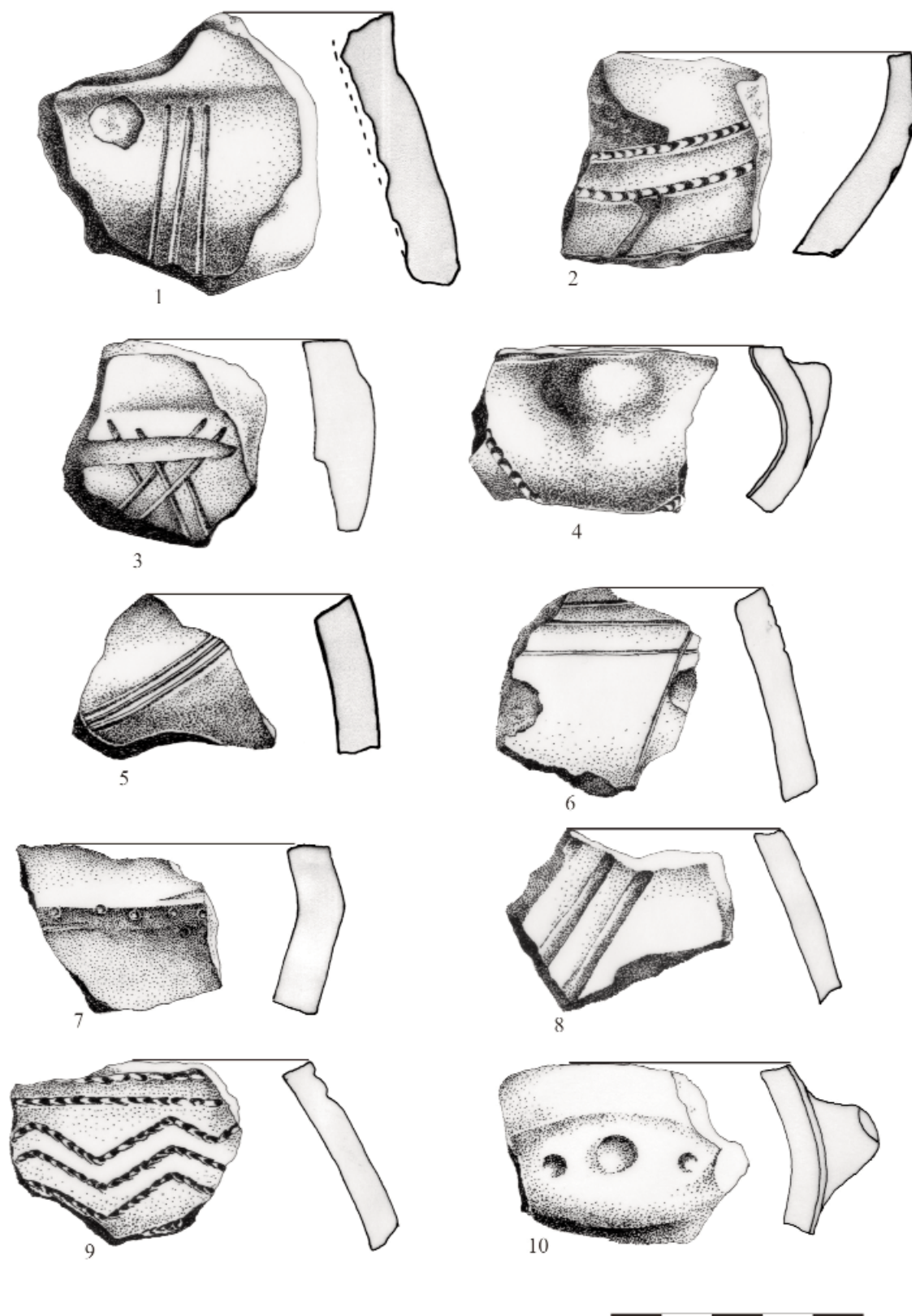

Planșa VI

1-14. fragmente ceramice Balta Sărată

Plate VI

1-14. Fragments of Balta Sărată pottery

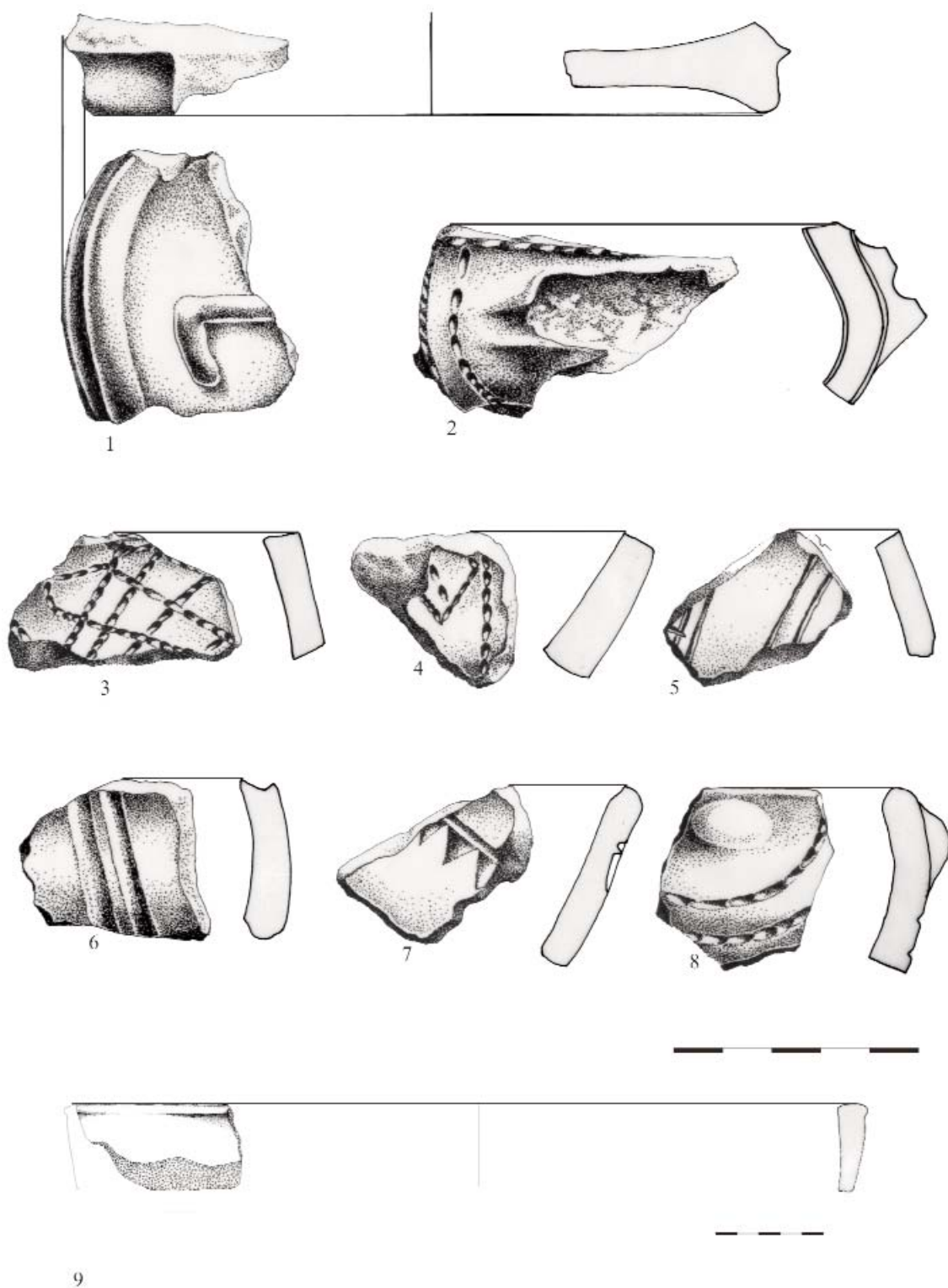

Planșa VII

1-10. fragmente ceramice Balta Sărată

Plate VII

1-10. Fragments of Balta Sărată pottery

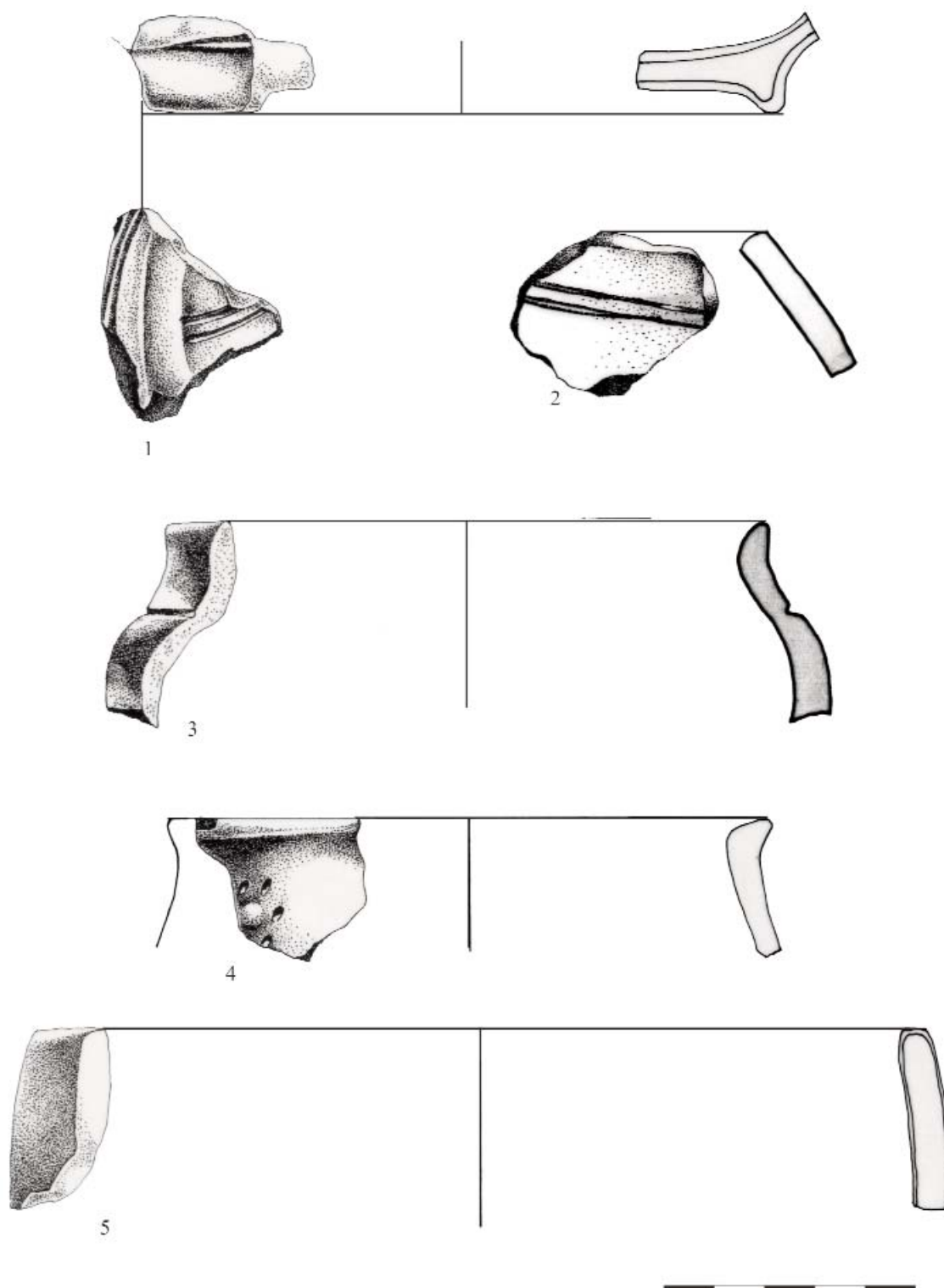

Planşa VIII

1-9. fragmente ceramice Balta Sărată

Plate VIII

1-9. Fragments of Balta Sărată pottery

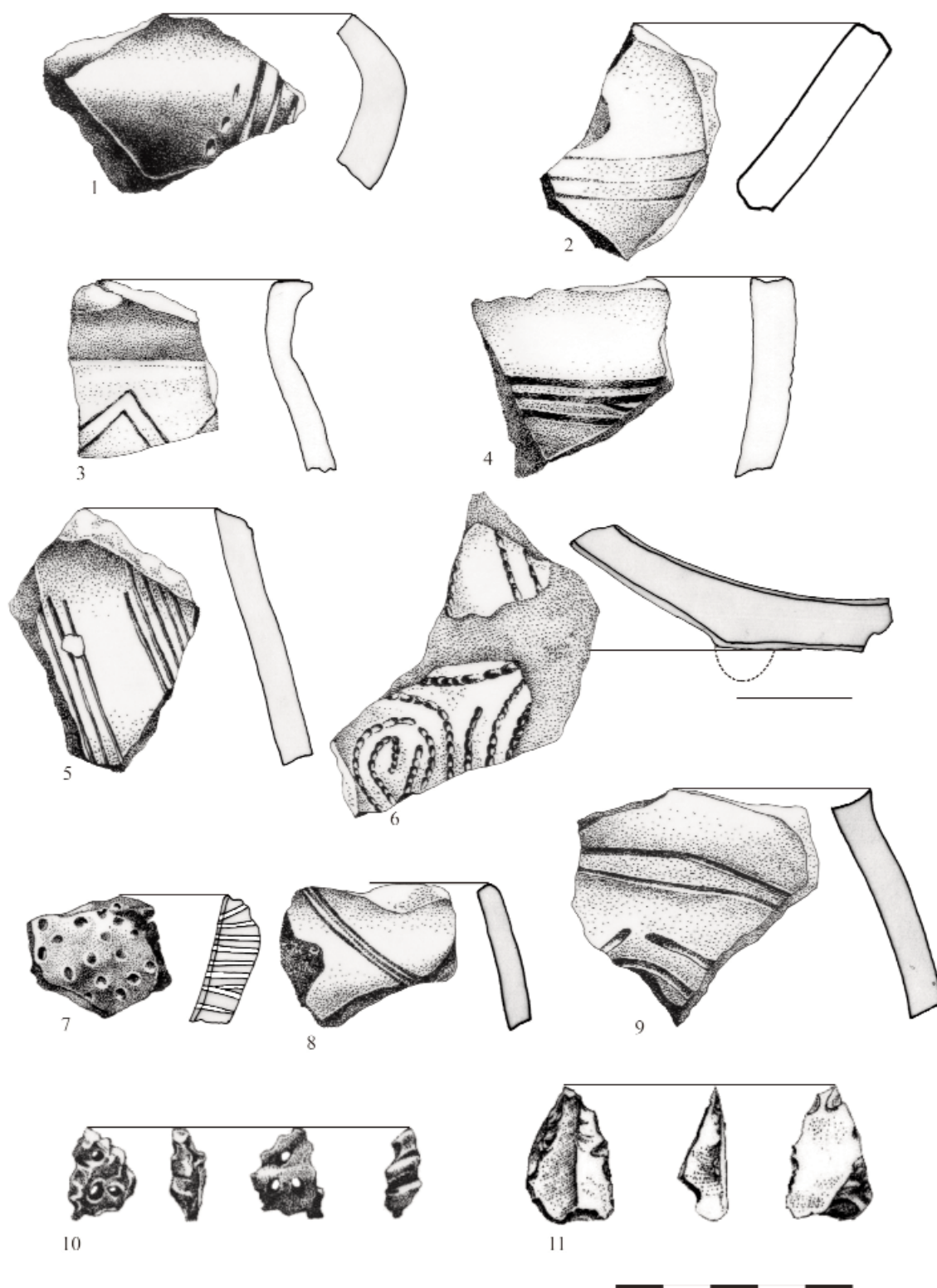

Planșa IX

1-5. fragmente ceramice Balta Sărată

Plate IX

1-5. Fragments of Balta Sărată pottery

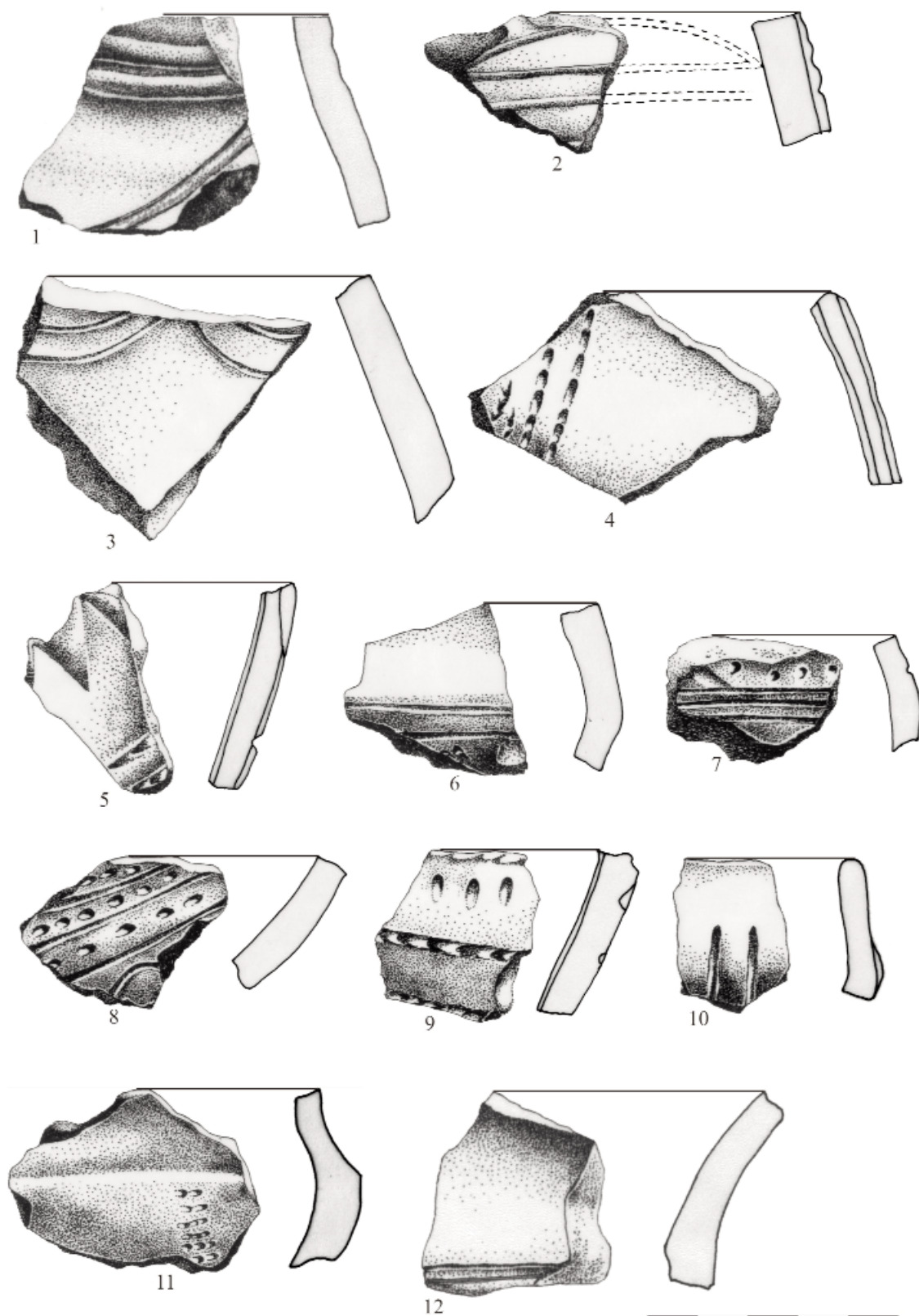

Planşa X

1-10. fragmente ceramice Balta Sărată; 11. vârf silex

Plate X

1-10. Fragments of Balta Sărată pottery. 11. Silex head

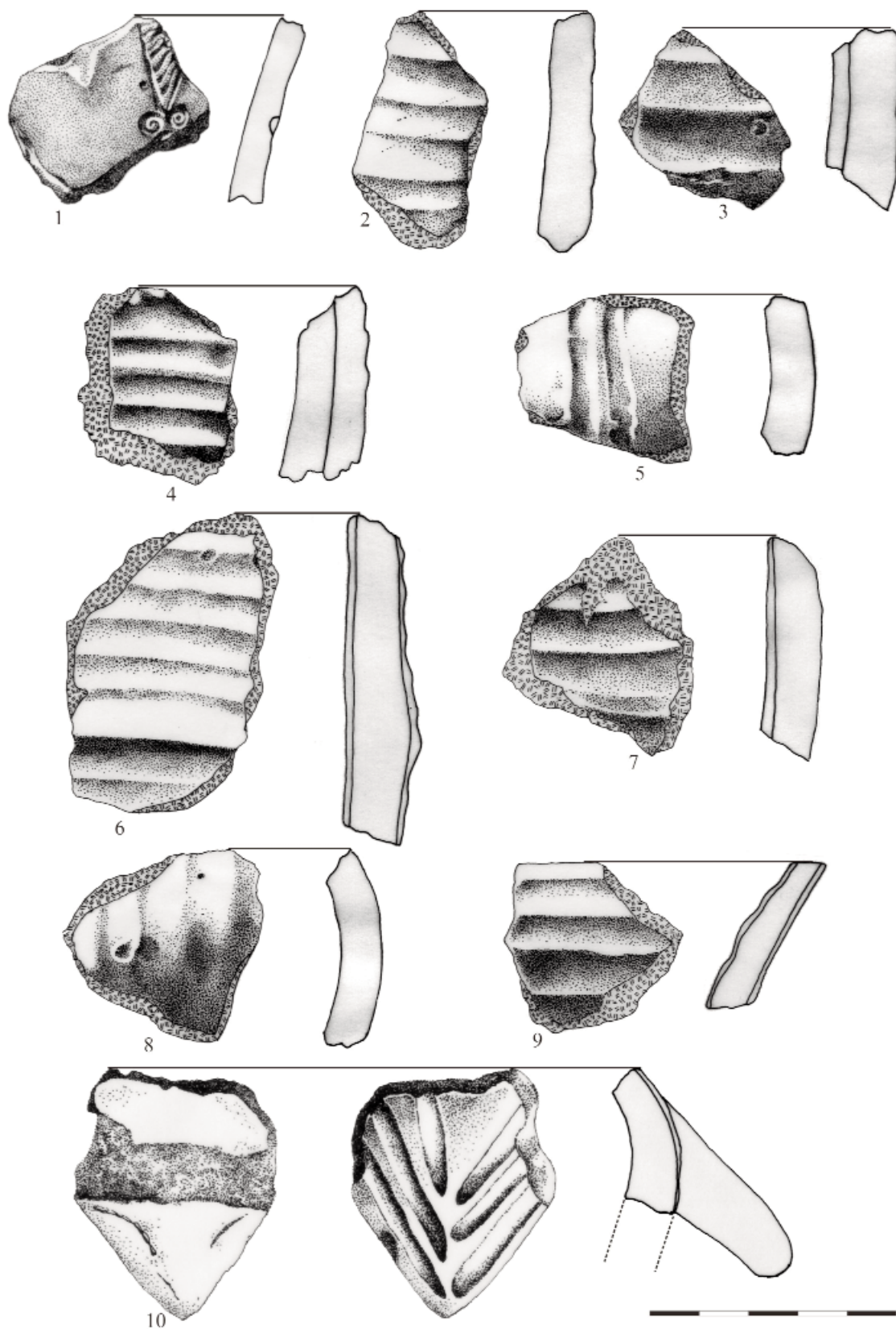

Planșa XI

1-12. fragmente ceramice Balta Sărată

Plate XI

1-12. Fragments of Balta Sărată pottery

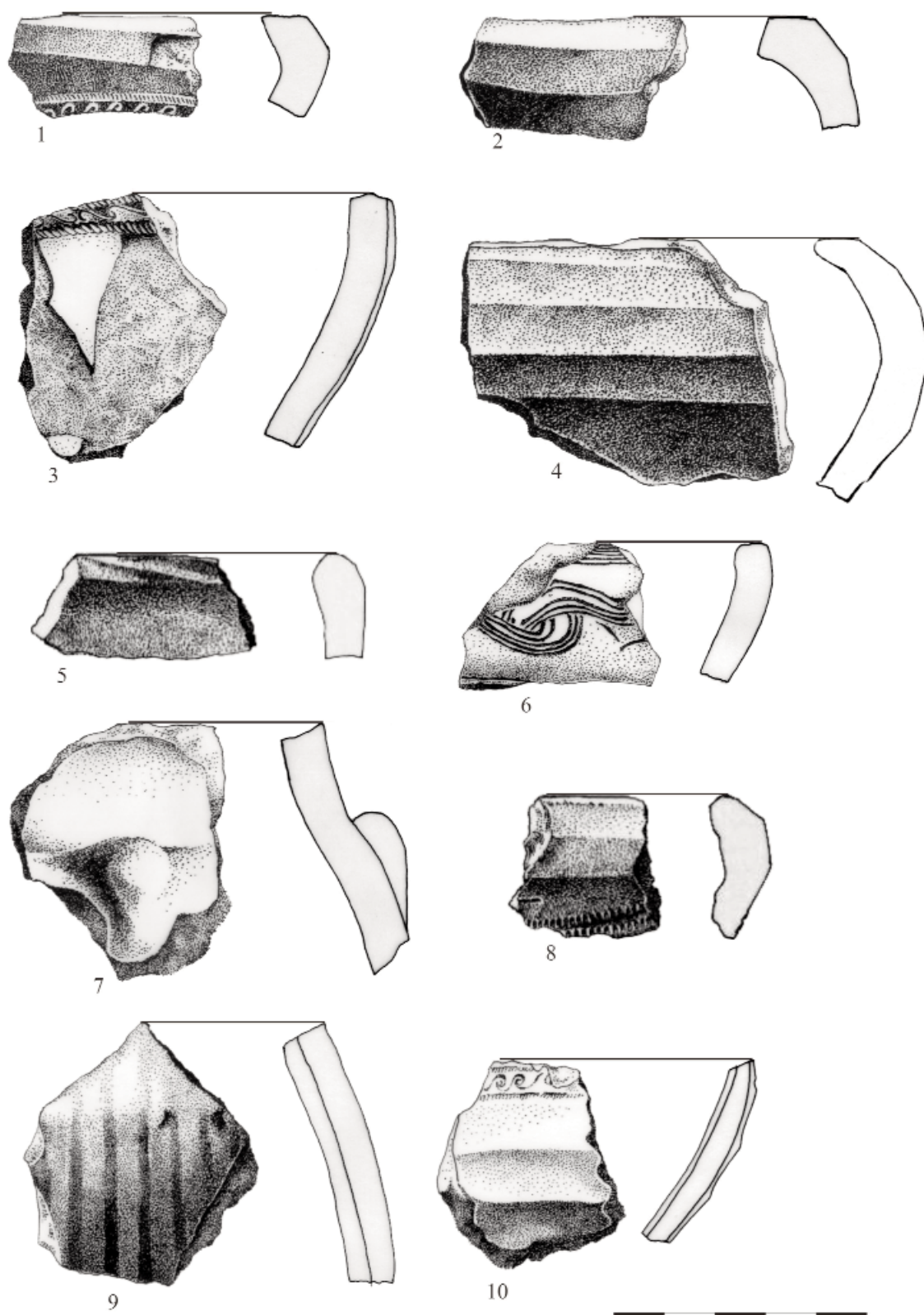

Planşa XII

1-10. fragmente ceramice hallstattiane

Plate XII

1-10. Fragments of Hallstatt pottery

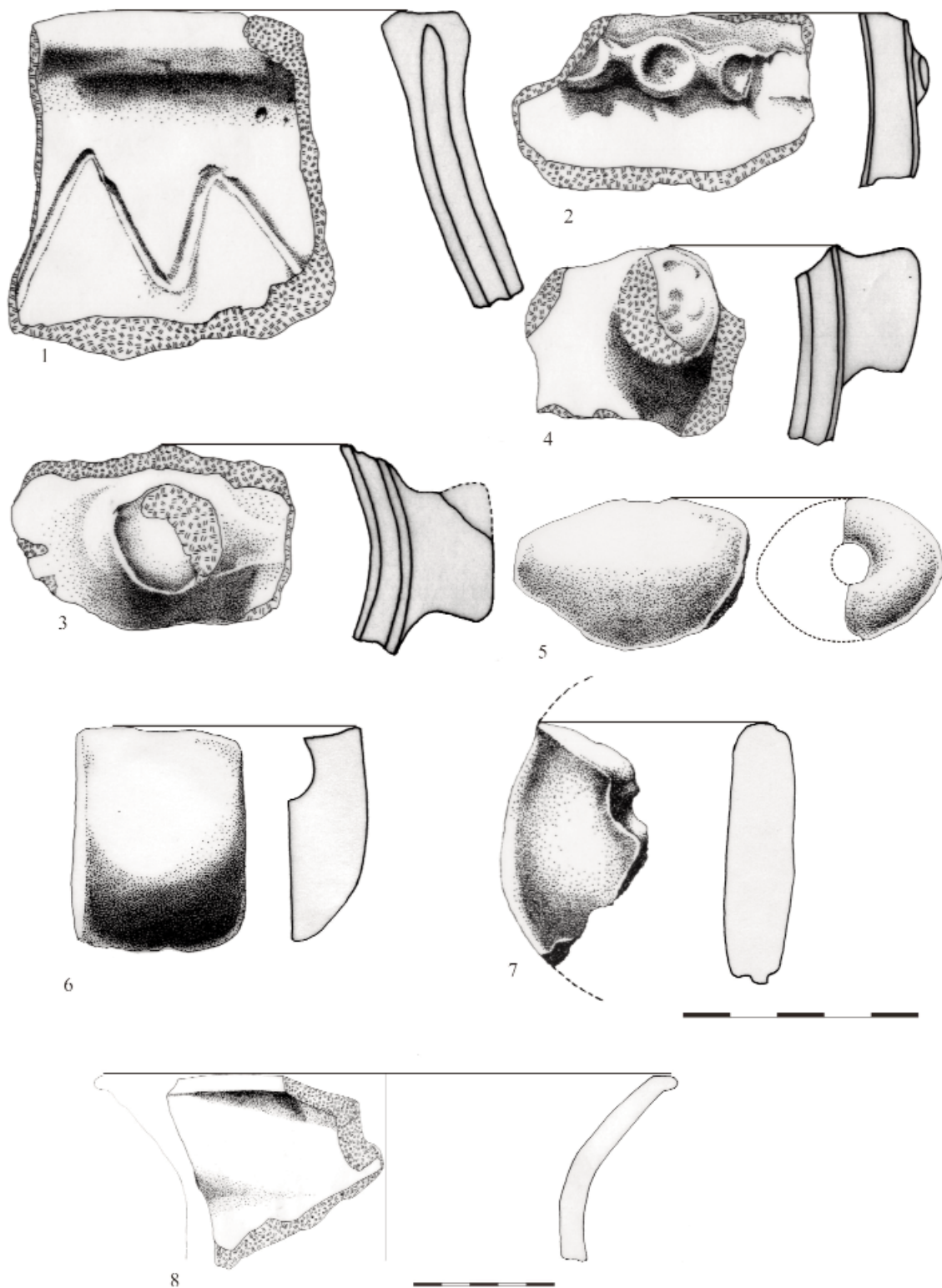

Planșa XIII

1-10. fragmente ceramice Basarabi

Plate XIII

1-10. Fragments of Basarabi pottery

Planșa XIV

1-4. ceramică dacică, 5. fusaiolă (fragment), 6. toporaș piatră perforat (fragment),
7. roțiță car (fragment), 8. fragment ceramic Balta Sărată

Plate XIV

1-4. Dacian pottery. 5. Spindle wheel (Fragment). 6. Perforated rock axe (Fragment).
7. Cart wheel (Fragment). 8. Fragment of Balta Sărată pottery